

розвитку до наступної, обумовлюють нагальну потребу та своєчасність розроблення і реалізації стратегії забезпечення життєздатності підприємства у найближчі 5 років. Головною метою стратегії визначимо створення умов для безпечного функціонування підприємства, належних показників ефективності його фінансово-господарської діяльності та забезпечення сталого розвитку.

Досягненню цієї мети слугуватиме виконання таких цілей підприємства, як: 1) збільшення обсягів господарської діяльності, а також покращення місця підприємства на ринку; 2) забезпечення прийнятного рівня запасу фінансової безпеки; 3) формування страхового та резервного фонду у розмірі не менше 25 % від доходу; 4) забезпечення належного рівня фінансової стійкості та ліквідності; 5) здійснення інвестицій у техніко-технологічну базу; 6) посилення інноваційності товарів (послуг) та технологічного процесу; 7) покращення системи ризик-менеджменту на підприємстві.

Реалізувати стратегію на практиці можливо лише через чітке усвідомлення та використання засобів її реалізації. Тому з метою виконання цілей стратегії апарату управління підприємствам необхідно реалізувати домінанті заходи, які полягають у такому: 1) покращення якості та підвищення рівня конкурентоспроможності товарів (послуг); 2) постійне планування та моніторинг відхилення фактичного обсягу доходу від розрахункового у критичних обсягах діяльності підприємства; 3) започаткування практики формування резервного та страхового фонду за рахунок виділення на ці цілі визначеного відсотка від чистого прибутку; 4) постійне планування та моніторинг показників фінансової стійкості і ліквідності; 5) планування, проектування та поступова заміна виробничих потужностей; 6) започаткування практики співпраці з навчальними та науково-дослідними закладами, здійснення комунікативних заходів, спрямованих на розробку та впровадження у виробничий процес інновацій; 7) створення відділу ризик-менеджменту та започаткування практики прогнозування і відхилення ризиків за всіма напрямками діяльності.

Істотні зміни на вітчизняному ринку, які очікуються в найближчій перспективі, обумовлюють здійснення змін у політиці управління асортиментом товарів і послуг, які пропонують суб'єкти господарювання. Тому управління реалізацією стратегії життєздатності має бути спрямоване на здійснення змін у товарній політиці за такими напрямками: 1) поступове виведення з виробничої програми окремих видів послуг і товарів відповідно до прогнозованого зменшення місткості ринкового сегменту; 2) нарощування обсягів окремих послуг та продажу товарів по мірі розширення місткості їх цільового сегменту; 3) створення нових виробничих потужностей.

Одним із можливих шляхів вирішення фінансових проблем підприємств та можливостей розширеного відтворення є визначення фінансового стану цього підприємства і розроблення практичних рекомендацій щодо його поліпшення або оздоровлення, можливостей розширення ринку, встановлення взаємовідносин між нинішніми та потенційними партнерами. Важливими аспектами аналізу фінансового результату є розгляд засад управління рентабельністю та прибутковістю підприємства.

Для покращення ефективності управління рентабельністю підприємств необхідно розробляти економіко-математичні моделі визначення оптимальної

виробничої програми, а також здійснено прогнозний розрахунок показників рентабельності.

Висновки. Отже, на сьогодні в Україні проблеми, пов'язані з дослідженням життєздатності, є необхідні для їх вирішення, оскільки життєздатність є важливою умовою здійснення ефективного функціонування підприємства. За умови виконання всіх параметрів життєздатності підприємство омине кризові та небезпечні явища в процесі своєї діяльності.

Література

1. Іщенко С.В. Вдосконалення системи діагностики рівня життєздатності промислового підприємства / С.В. Іщенко, М.Р. Литвиненко, С.О. Лафазан // Ефективна економіка : електронне науково-фахове видання. – 2011. – № 6. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nayka.com.ua>.
2. Мельник О.М. Фінансова стійкість підприємства в сучасній економіці / О.М. Мельник // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2010. – № 691. – 188-192 с.
3. Сидорук І.І. Реструктуризація підприємства як основи його економічного зростання / І.І. Сидорук, Т.І. Якимчук / Національний університет водного господарства та природокористування. – Рівне, 2010. – С. 261-266.
4. Шпілевська Г.М. Механізм формування фінансової життєздатності підприємства на основі принципів організації життєздатних систем Стаффорда Біра / Г.М. Шпілевська // Бизнес информ : наук. журнал. – 2010. – № 5 (1). – 113-117 с.

Васильцив Т.Г., Литвинчук А.А. Теоретико-методологические и прикладные аспекты обеспечения жизнеспособности предприятия

Рассмотрено понятие жизнеспособности. Установлены основные параметры, которые позволяют произвести оценку уровня жизнеспособности предприятия. Обнаружена взаимосвязь отмеченного понятия с финансовой стойкостью и определены причины влияния на нее.

Ключевые слова: жизнеспособность предприятия, параметры жизнеспособности, финансовая стойкость, платежеспособность.

Vasylytsiv T.G., Lytvynchuk A.A. Theoretical and methodological and applied aspects of providing of viability of enterprise

the concept of viability is considered in this article. The row of basic parameters which allow to conduct the estimation of level of viability of enterprise is set. Found out intercommunication of the noted concept with financial firmness and certainly reasons of influence on it.

Keywords: viability of enterprise, parameters of viability of enterprise, financial firmness, solvency.

УДК 658.783

Проф. О.Г. Мельник, д-р екон. наук;
магістр М.Я. Нагірна – НУ "Львівська політехніка"

ПРОЦЕС ПЛАНУВАННЯ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Розкрито сутність понять "товарні запаси" та "планування товарних запасів", наведено основні етапи планування товарних запасів та розкрито зміст кожного етапу. Наведено коротку характеристику основних моделей, що використовуються у плануванні товарних запасів. Розкрито сутність стратегічного планування та його взаємозв'язок із тактичним плануванням товарних запасів.

Ключові слова: запаси, товарні запаси, моделі планування запасів, етапи планування товарних запасів.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Під товарними запасами класично розуміють товарно-матеріальні цінності, що були придбані або виготовлені підприємством для реалізації в майбутньому. Запаси готової продукції (товарні запаси) підлягають чіткій класифікації. За особливостями обігу товарні запаси поділяють на запаси поточного зберігання та сезонного утримання і накопичення. Так, перший вид використовують для забезпечення безперебійної торгівлі товарами, а другий – для задоволення сезонних потреб та попиту на певні види товарів.

Планування товарних запасів – це вид планування, який визначає у перспективі рух товарних запасів, їх структуру та обсяг у майбутньому. У менеджменті традиційно використовують два види планування: стратегічне і тактичне. Стратегічне планування – це вид планування, що передбачає розроблення стратегічних планів. Своєю чергою, тактичне планування є продовженням стратегічного та передбачає підбір засобів і способів для реалізації стратегії підприємства [1].

Важливість товарних запасів для підприємства формує необхідність виділення основних етапів планування товарних запасів з метою обґрунтування їх структури, обсягів та параметрів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Управлінню та плануванню товарних запасів присвячено чимало праць науковців. Зокрема, О.Ю. Масленников визначив шляхи ефективного управління товарними запасами кооперативної торгівлі [2]. Є.В. Крикавський розглянув основні системи управління товарними запасами підприємства та подав ґрунтовну характеристику кожної, а також виділено основні рішення, які необхідно прийняти з метою раціональнішого планування товарних запасів [3]. В.І. Шпорт розглянув сучасні системи управління товарними запасами [4], а у працях Л.В. Гошкової запропоновано шляхи визначення загальної потреби в товарних ресурсах та оптимальні умови товаропостачання підприємств торгівлі [5].

За результатами вивчення та аналізування літературних джерел [2-5] щодо планування товарних запасів, визначено, що у літературі не достатньо уваги відведено висвітленню послідовності та характеристик етапів планування товарних запасів на підприємствах.

Цілі статті. За результатами вивчення літератури метою статті є виокремлення та обґрунтування основних етапів планування товарних запасів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підприємстві запаси готової продукції необхідні для вчасного задоволення потреб споживачів, а отже – і покращення рівня сервісу. Традиційна політика у сфері планування запасів ґрунтується на необхідності зберігання запасів для задоволення непередбаченого попиту на продукцію. Система планування товарних запасів передбачає необхідність їхнього зберігання на підприємстві.

Запаси готової продукції також послаблюють залежність підприємства, що реалізовує продукцію, від непередбачуваних факторів, тобто від збою у виробництві чи поставці, зростання цін на продукцію чи складові матеріали, сезонності у виробництві конкретного товару та ін. Отже, товарні запаси впливають на залежність між споживачами продукції, її виробниками та продавцями, зводячи її до мінімуму.

Проте, незважаючи на низку переваг, що створюються внаслідок зберігання готової продукції, виникають і деякі недоліки у цій сфері, основним серед яких є висока вартість зберігання товарних запасів на підприємстві. Для усунення цього недоліку у збутовій логістиці продукується особлива філософія, що передбачає зведення рівня товарних запасів до можливого мінімуму. Такий підхід зумовив створення принципу "точно в термін", що інтенсивно використовується в сучасній логістиці у високо розвинених країнах.

З метою логічного та обґрунтованого планування товарних запасів виникає необхідність у виокремленні основних етапів планування товарних запасів і ретельної характеристики кожного з них. На першому етапі планування запасів готової продукції виникає необхідність у визначенні доцільності зберігання товарних запасів на конкретному підприємстві або виконанню робіт під замовлення. Утримання товарних запасів надасть змогу фірмі утримати наявного споживача, а також залучити нових. Наявність запасів перекладає тягар утримання запасів на продавця продукції і, таким чином, вирішує конфлікт між споживачем та постачальником щодо виконання функції утримання запасів ними.

Якщо підприємство ухвалило рішення щодо зберігання запасів та було визначено, що існує така необхідність, то доцільно переходити до наступного етапу планування товарних запасів. На другому етапі планування запасів готової продукції необхідно визначити обсяг запасів, що є необхідним для конкретного підприємства. Для визначення рівня запасів необхідно провести їх нормування. Нормування товарних запасів використовують для визначення рівня запасу, що є оптимальним для кожного різновиду продукції. Це надає змогу забезпечити необхідний, запланований підприємством розмір товарообігу та забезпечує безперебійність у поставках товару. Нормування запасів використовують також для зведення до мінімуму витрат на утримання, формування та реалізацію запасів. Основою для нормування товарних запасів є низка норм та нормативів.

Найпоширенішими методами нормування запасів готової продукції є: нормування товарних запасів за допомогою техніко-економічних розрахунків; статистичний метод; метод оцінок експертів; економіко-математичні методи. Суть нормування запасів за допомогою методу техніко-економічних розрахунків полягає у встановленні норм на різні види товарних запасів. Визначити ці норми можна за допомогою встановлення обсягів продажу за кожним видом запасів. При встановленні норм витрат товарних запасів враховують такі основні елементи товарних запасів: робочий запас, запас, необхідний для поповнення товарних запасів та страховий запас. Наступним методом, що використовують при нормуванні товарних запасів є статистичний метод. Основою цього методу є дослідження рівня товарних запасів за минулі періоди та врахування при цьому всіх можливих факторів, що можуть вплинути на період оборотності товарних запасів. Поряд з іншими, використовують також метод експертних оцінок, що базується на внесенні змін у попередньо отримані дані спеціально відібраними експертами. Для нормування товарних запасів використовують також економіко-математичні методи нормування, які ґрунтуються на використанні розрахунково-аналітичних підходів. Методи цієї групи передбачають великі затрати часу та робочої сили, проте широко застосовуються на сучасних потужних підприємствах.

Третій етап планування товарних запасів передбачає визначення видів продукції, що буде зберігатись у вигляді запасів. Для визначення асортименту продукції, який доцільно зберігати у вигляді запасів, необхідно здійснити на підприємстві ABC-аналіз. При цьому асортиментна група товарів А є найважливішою для підприємства, адже займає найбільшу частку в товарообігу та найменшу серед товарних запасів. Відповідно, група С займає найменшу частку в обсязі реалізованої продукції та найбільшу серед товарних запасів. Група В займає проміжне середовище та може перейти у групу А або С [3].

Наступний етап планування товарних запасів передбачає вибір оптимальної моделі планування запасів. У сучасній логістиці застосовують такі системи планування товарних запасів: система планування запасів готової продукції із сталим обсягом запасів; система планування із сталими проміжками часу між поповненнями запасів; система планування запасів зі встановленою періодичністю поповнення до необхідного рівня; система планування товарних запасів із встановленими максимумом та мінімумом.

За відсутності відхилень від планових значень використовують два типи систем. В основі першого типу – системи планування запасів з фіксованим розміром замовлення – лежить принцип дотримання мінімального критичного рівня запасу в разі досягнення якого потрібно здійснювати таке замовлення [7]. Система планування запасів із фіксованим проміжком часу між замовленнями передбачає те, що в процесі планування не визначається стала величина замовлення, проте розмір запасу рекомендовано перевіряти через незмінні інтервали часу. Згідно з цією системою, величину замовлення обчислюють як різницю між величиною найбільш можливого запасу та запасом продукції на складі. Інші системи планування запасів (система планування запасів із встановленою періодичністю поповнення до необхідного рівня та система планування товарних запасів із встановленими максимумом та мінімумом) виступають модифікованими різновидами двох попередніх систем.

У процесі ведення господарської діяльності іноді трапляються ситуації, коли наявні значні коливання попиту. У таких випадках використовують систему планування запасів із встановленою періодичністю поповнення до необхідного рівня. Ця система використовується за умови, що коливання попиту на конкретний тип продукції неможливо передбачити. Основним критерієм, що використовується в цій системі, є часовий лаг між поповненням запасів. Щоб уникнути ситуації, коли запаси на складі є недостатніми або надлишковими, у системі із встановленою періодичністю поповнення до необхідного рівня використовують граничний рівень запасу. Наведена система містить елементи систем планування запасів з фіксованим розміром замовлення та планування запасів з фіксованим проміжком часу між замовленнями, проте відмінністю є те, що поряд із плановими замовленнями використовують додаткові. Планові поповнення запасів здійснюють через сталі інтервали часу, що наперед визначені підприємством, а додаткові замовлення здійснюють в момент досягнення граничного рівня товарного запасу. Основною перевагою цієї системи є виключення варіанту, що передбачає нестачу або надлишок продукції на складі підприємства, проте, за умови використання цієї системи підприємство несе додаткові витрати на відстеження рівня запасу.

У системі планування товарних запасів, із встановленими максимумом та мінімумом товарних запасів, як і в попередніх, використовується сталий часовий лаг між поповненнями запасів продукції. Цю систему використовують за ситуації, коли витрати на стеження за рівнем товарного запасу є вищими або рівні втратам від дефіциту товарів на складі. Зважаючи на це, в системі планування товарних запасів із встановленими максимумом та мінімумом замовлення здійснюють не через встановлені інтервали часу, а при досягненні мінімально-допустимого рівня запасу. При видачі продукції зі складу працівникам необхідно здійснити поповнення запасу продукції до максимального рівня.

Крім зазначених систем планування товарних запасів, на сучасних підприємствах використовують також систему оперативного управління. Ця система базується на прийнятті рішень про здійснення замовлення або у відхиленні такого рішення, що розглядається через певні інтервали часу. Якщо прийнято рішення про замовлення товару, то необхідно визначити розмір замовлення.

Завершальний етап планування товарних запасів передбачає формування комплексного плану товарних запасів, який має містити такі основні положення: структура товарних запасів; обсяг товарних запасів; місце зберігання товарних запасів; призначена матеріально-відповідальна особа; модель планування товарних запасів і т.ін. Узагальнення етапів планування товарних запасів схематично наведено на рис.

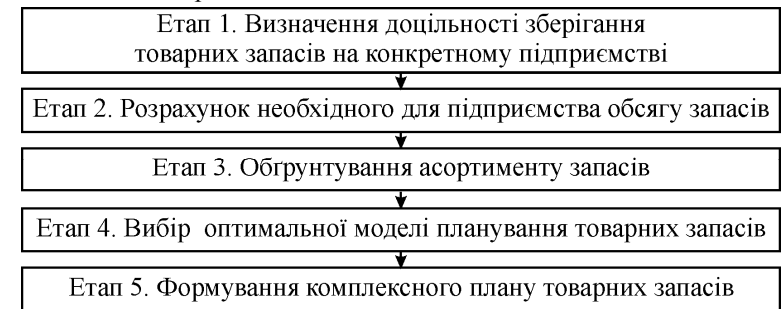

Рис. Етапи планування товарних запасів

Висновки та перспективи подальших досліджень. Запропоновані етапи планування товарних запасів та їх логічний і ґрунтовний виклад дадуть змогу значно полегшити планування товарних запасів на підприємстві, зробити їх більш раціональними, дадуть змогу досягнути економії часу при плануванні товарних запасів та зменшити витрати, пов'язані з нерациональним плануванням товарних запасів. Надалі необхідно вивчати досвід провідних країн щодо планування товарних запасів.

Література

1. Кузьмін О.С. Теоретичні та прикладні засади менеджменту : навч. посібн. / О.С. Кузьмін, О.Г. Мельник. – Вид. 3-тє, [перероб. та доп.]. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка" (Інформаційно-видавничий центр "Інтелект+" "Ін-ту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2007. – 384 с.
2. Масленніков О.Ю. Шляхи ефективного управління товарними запасами кооперативної торгівлі / О.Ю. Масленніков, І.М. Романович // Науковий вісник УкрДІТУ : зб. наук.-техн. праць. – Львів : Вид-во УкрДІТУ. – 2005. – Вип. 15.5. – С. 380-384.

3. Крикавський Є.В. Логістичне управління : навч. посібн. / Є.В. Крикавський. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка", 2005. – 683 с.

4. Шпорт В.І. Сучасні моделі управління запасами підприємств / В.І. Шпорт // Держава і регіони. – Сер.: Державне управління. – 2006. – № 4. – С. 260 – 264.

5. Горшкова Л.В. Планирование на предприятиях торговли : учебн. пособ. / Л.В. Горшкова. – Владивосток : Изд-во РДУ, 2007. – 172 с.

6. Крикавський Є.В. Маркетингові дослідження : навч. посібн. / Є.В. Крикавський, Н.С. Косар, О.Б. Мних, О.А. Сорока – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка" (Інформаційно-видавничий центр "Інтелект+" Ін-ту післядипломної освіти), "Інтелект-Захід", 2004. – 288 с.

Мельник О.Г., Нагірна М.Я. Этапы планирования товарных запасов

Раскрыта сущность понятий "товарные запасы" и "планирование товарных запасов", приведены основные этапы планирования товарных запасов и раскрыто содержание каждого этапа. Приведена краткая характеристика самых основных моделей, используемых при планировании товарных запасов. Раскрыта сущность стратегического планирования и его взаимосвязь с тактическим планированием.

Ключевые слова: запасы, товарные запасы, модели планирования запасов, этапы планирования товарных запасов.

Melnyk O.G., Nagirna M.Ya. Stages of the planning inventory

The essence of the concepts of "inventory" and "planning inventory" are the main stages of planning inventory and the content of each stage. A brief description of the most fundamental models used in the planning inventory. The essence of strategic planning and its relationship with the tactical planning.

Keywords: inventory, inventory, inventory planning model, stages of planning inventory.

УДК 338.45:330.8

Аспір. А.В. Колодійчук – Інститут регіональних досліджень НАН України

БІХЕВІОРИСТСЬКІ ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ

Розглянуто суть біхевіористських теорій розвитку промисловості, подано їх характеристику. До складу біхевіористських теорій віднесено групи мотиваційних та соціально-маргінальних теорій.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, управління, мотивація, споживання, ланцюговий ефект, потреба, соціальна мобільність.

Постановка проблеми. Основним ресурсним забезпеченням інноваційного розвитку промисловості є кадровий ресурс, продуктивність праці якого залежить від людської поведінки, насамперед від ефективності механізмів мотивування працівників. Теоретичною базою цих процесів є біхевіористські теорії інноваційного розвитку промисловості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Істотний внесок у біхевіористську теорію розвитку промисловості зробили такі відомі вчені, як: К. Альдерфер, Ф. Герцберг, Д. Мак-Грегор, Д. Мак-Клелланд, А. Маслоу, У. Оучі, М. Туган-Барановський. Проблеми вибудовування ефективних механізмів мотивування працівників, соціальних аспектів економічного розвитку стають особливо актуальними і важливими в умовах інноваційного розвитку промисловості, й тому потребують подальших досліджень.

Біхевіористські теорії розвитку промисловості в тій чи іншій формі багато науковців розглядали як теоретико-методологічне підґрунтя в таких науках,

як: економіка праці, менеджмент, економічна психологія, економічна соціологія, а тому використовують їх положення як основоположні.

Метою роботи є окреслення групи біхевіористських теорій розвитку промисловості та визначення їх основних положень.

Виклад основного матеріалу. Розроблено власну класифікацію біхевіористських (поведінкових) теорій розвитку промисловості. Цю класифікацію наведено на рис. 1.

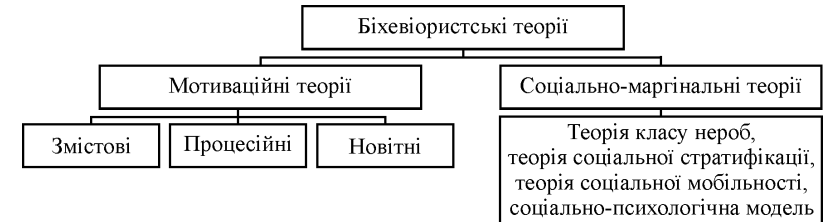

Рис. 1. Біхевіористські теорії розвитку промисловості

До змістовних теорій мотивації належать такі теорії: теорія ієрархії потреб А. Маслоу, теорія "існування, зв'язку, зростання" К. Альдерфера, теорія набутих потреб Д. Мак-Клелланда, теорії "X" та "Y" Д. Мак-Грегора, теорія "Z" У. Оучі, теорія потреб М. Туган-Барановського, теорія двох факторів Ф. Герцберга. У своїй теорії ієрархії потреб А. Маслоу виділив п'ять груп потреб: фізіологічні, екзистенційні (безпеки і захищеності), соціальні, престижні (поваги), самовираження. За теорією перші дві групи потреб первинні (потребують невідкладного задоволення), а останні три – вторинні.

За спостереженнями Маслоу, психічні (фізіологічні) потреби середнього громадянина забезпечуються на 85 %, в безпеці – на 70 %, соціальні – на 50 %, в повазі – на 40 %, в самовираженні – на 10 % [8]. Отож, невелика частка людей (1/10 за автором) прагне до задоволення групи потреб, які складають вершину піраміди Маслоу. Основні положення теорії Маслоу такі:

- людська поведінка визначається задоволеними потребами нижчого рівня, після їх задоволення їх стимулювальний вплив припиняється;
- лише невелика частка людей забезпечує потреби самовираження;
- чим вищий рівень соціально-економічного розвитку суспільства, тим більше актуалізована увага на потребах вищого рівня;
- неврахування індивідуальних особливостей людини.

Класифікацію потреб наводить і К. Альдерфер у своїй теорії "existence, related-ness, growth" (ERG, тобто "існування, зв'язку, зростання"). У теорії Альдерфера виділяються три групи потреб: потреби існування (фізіологічні, безпеки), потреби зв'язку (які обумовленні соціальною природою людини, передусім її комунікабельністю), потреби зростання (диктуються прагненням особистості до самовираження, самоствердження). Характерною особливістю теорії ERG є, чого не було в Маслоу, можливість зворотного напрямку задоволення потреб, а саме "зверху-донизу". Це зумовлено тим, що існує можливість компенсування задоволення потреб зростання потребами існування та зв'язку. Проте це може призвести до зміни орієнтирів з часом. Основним здобутком теорії потреб Альдерфера є усунення важливих недоліків теорії Маслоу, зробивши її більш адекватною реаліям.